

tias proebuerunt, arumque sanguine imbuerebunt. Indigeni autem mortuis alienigenae, ac sacerdotibus profani miscerantur; perque atria divinae stagnum fecerat diversorum cadaverum sanguis. Quid tantum passa es a Romanis, o miserrima civitas! qui tua intestina scelerata purgaturi flammis introiere! Jam enim Dei locus non eras, neque manere poteras, domesticorum funerum facta seplerum, et qua famam civili belli tumultum constitutas. *Idem, lib. VI, xvi.* « Puto, inquit, quod si Romani contra tam noxios nostris gentis homines venire tardassent, aut hiatus terrae devorandum fuisse civitatem, aut diluvio peritura, aut fulminum instar Sodome incendia passuram. Multo enim magis impianum progeniem tuum, quam ea fuit que illa supplicia pertulerat. » Ecce hec est abominatio desolationis.

Moraliter, abominationis desolationis et heres, presentem iconoclasmus, ac sacrilegia. Heresis enim est idolum abominatione Deo, ob quod desolationem regni et gentibus, ac jugum Turecum inducit, ut iam Africa, Graecia, Syria, Asia, etc., inducunt videmus. Vide Barradium, tom. II, lib. IX, cap. viii, in Morali. Cum enim heretici, preseruum iconoclaste, sacra et tempora violant, Sanctorum imagines confundunt, et loca sacra profanant, tunc certa imminent reipublicae et desolatio. Ut omittam Scotiam, Angliam, Germaniam, Galliam, etc., exemplo sit Belgum nostrum quod, post iconoclasnum anni 436, sexaginta et amplius annos assiduis bellis ita vastatum est, ut illic plusquam vices contena millia, sive plusquam duo miliones hominum interempti sint, ac ipsum Belgum, quod olim erat paradisus, et orbis delicia, jam non nisi arrummarum et lacrymarum validis esse videatur. Ita Deus uicecitor sacrilegia, et violatam Numinis majestatem, cultum et religionem.

ET USQUE AD CONSUMMATIONEM ET FINEM PERSEVERABIT DESOLATIO. — Septinguita: *Et usque ad consummationem temporis consummatum dabitur super desolationem.* Videntur ipsi pro *Tertio titillach*, de quo mox, legisse *littera titillen*, id est dabitur: *nun enim et copia finali eodem pane charactera scribuntur.* Hebrei ad verbum habent, et usque ad finem perseverabit, vel confabatur, vel liquefiebat (« nec enim significat Helveticum titillach ») ipsa (Ierusalem), vel desolatio et ira Dei) super desolationem Hierosolymae. Ita Galatinus supra, q. d. Scitur in Aetna, et olla Vulcania perpetuo confabatur et bullit ignis, sulphur, saxa, cineres, aliqueque res igne Aetna afflate et exustae: ita in ira Dei Ierusalem confabatur, ut quasi jugiter ebulliat et ostentet sues cineres sua desolationis, quia afflata est a Deo per Romanos, et perget affari usque ad finem mundi, ut fit in Sodoma et Pontopoli.

Perperam ergo R. Salomon veritatem et exponit, q. d. Titus ponet desolationem, illi est sui idolum, in templo, et usque ad consummationem et constitutionem ipsius desolantis per Messias manus

faciendam, perseverabit desolatio, q. d. Bone Messies in fine mundi consumat et perdat hostes Iudeorum, qui Iudeam desolantur, durabit hec Iudeorum desolatio. Nec enim Titus vixit ad finem mundi, nec tunc a Christo perimendus est. Vatablus verit et explicat, q. d. Destruit Titus Ierusalem, donec consumptio, et quidem certa, descendat super atomitum vel stuporem populum, proper desolationem urbis et templi.

Quam vera sit hec propheta docet experientia 1600 annorum, quibus Iudei sepulsi se et tempium erigere sunt aggressi, sed irriti constat et frustra; ut inde certo conjectare licet, perennem hanc fore eorum desolationem usque ad finem mundi, ut prophetat hic Daniel. Ut alia exempla omittam, Julianus Apostata, volens sacrificia idolorum restituere, hortatus est Iudeos, ut similia sacrificia, more majorum, pergerent: responderant illi sibi ex lege non licere extra Hierosolymam, ejusque templum sacrificare. Ergo Julianus iusit templum eis redificare, deditque ad hoc ex suo erario sumptus et operas, magna Iudaorum letitia, et Christianorum luctu et metu. Sed eos animavit Cyrilus Hierosolymitanus Episcopus, ostendens ex hoc Danielis oraculo et ex verbis Christi, *Math. xxv.* Deum non permisimus ut hoc templum restauretur. Verus fuit vates, imo doctor. Nam Deus eos a fabrica tribus ostensis deterruit. *Primo*, cum iaceerent fundamenta, ingentem ter motum exsiccavat, qui fundamenta disturbavit. *Secondo*, tunc de celo miso omnia fabrorum instrumenta, omnia ligna et lapides, omnemque fabrice materialia absumperit: duravit hoc incendiunus per diem integrum. *Tertio*, nocte sequenti effigies crucis, radiorum lumine insignitas, illorum vestibus impressas, quas cum dies illucceaseret, cernentes Judei, cluere ac delere cupientes, nullo modo poterunt, Ita referunt Socrates lib. III, xvi, et Rufinus, lib. I, cap. lvi, et Chrysostomus, orat. 2 *Contra Iudeos*: « Injus, sit, rei omnes nos testes sumus; nostra enim astate ante annos viginti hec configuerunt; considera ergo insignem victoriam veritatis. »

Predicat ergo hic Daniel perpetuam desolationem, tam templi quam urbis, faciendam a Tito; ita ut urbs Ierusalem non sit amplius regia Davidis et posterorum, ac Iudeorum; sed serva et quasi mancipium Gentium, puta Romanorum, ac deinde Christianorum, ac postea Turcarum, uti jam est eritque usque ad finem mundi, quando Antichristus rex Iudeorum Hierosolymae sedem regni constitutus, ut patet Apoc. xi, 8. Quocirca Adrianus Imperator 64 anno post exordium Titi, puta anno Christi 404, Gentium coloniam in Ierusalem deduxit, eamque Ailiam Capitolinam numerupavit, ac in eum templum Jovi edificari curavit: euqua Judei hoc agre ferentes arma moverent, ita ab eo csesi sunt: « ut pauci evaserint, » inquit Dionis *Epitome in Adriano*, « et

quinq[ue]centa eorum arcas munitissimas, viceque celeberrimi et nobilissimi 983 funditus eversi sunt. Cessa sunt in extorsionibus preliisque nonnullum quingenta octoginta milia; eorum autem qui fame, morbo et igni interierunt, infinita fuit multitudine, ut omnis pene Iudea deserta fuerit. » Adit portenta que id presignificantur: « Namque monumentum Salomonis, quod illi summa religione colunt, sua sponte divisum correrat; lupi preterea et hyenes multe in urbes eorum rugientes atque uiulantes introierant. » Templo ergo Iudeorum non reparabitur nisi in fine mundi ab Antichristo, qui in illo sedebit et adorabit, ut dixi II *Thessalon.* II, 4. Unde etiam tunc manebit in templo abominationis et desolationis, puta idolum Antichristi: licet enim Antichristus initio forte apud Iudeos simulaturus sit, se templo hoc velle reparare Deo eorum, tamen revera illud non Deo, sed sibi edificabit: intendet enim hoc templum facere sedem suam, in qua utrum numen sedeat et colatur. Ita Franciscus Suarez, et passim aliis supra citati.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hoc caput duorum que sequuntur prefatio est: nihil enim aliud Propheta facit, quam in genere proponere visionem, quam illi particulariter, cap. xi et xii, Angelus exponit: ita Maldonatus. Daniel ergo lugens et jejunans ob interruptam templi fabricam, videt Angelum miru fulgidum a quo audil, vers. 12, exauditis esse preces suas, dicitque, vers. 13, pugnam angelii Iudeorum cum angelo Persarum et Gracorum

1. Anno tertio Cyri regis Persarum, verbum revelatum est Danieli cognomento Baltasser, et verbum verum, et fortulgo magna: intelligentia sermonem: intelligentia cuim est opus in visione. 2. In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, 3. panem desiderabilem non comedti, et caro et vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum: donec completerentur trium hebdomadarum dies. 4. Die autem vigesima et quartu[m] mensis primi, eram iuxta fluvium magnum, qui est Tigris. 5. Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce vir unus vestitus linceis, et renes eius accincti auro obrizo: 6. et corpus eius quasi chrysolithus, et facies eius velut species fulgoris, et oculi eius ut lampas ardens: et brachia eius, et qua deorsum sunt usque ad pedes, quasi species eris carentis, et vox sermonum eius ut vox multitudinis. 7. Vidi autem ego Daniel solus visionem: porro viri, qui erant mecum, non viderunt: sed terror nimius irruit super eos, et fugerunt in absconditum. 8. Ego autem ralictus solus vidi visionem grandem hanc: et non remansi in me fortudo, sed et species mea immutata est in me, et emarci, nec habui quidquam virium. 9. Et audiui vocem sermonum Ius: et audiens jacobam constatnras super faciem meam, et vultus meus habebat terrae. 10. Et ecce manus tetigit me, et erexit me super genua mea, et super articulos manuum mearum. 11. Et dixit ad me: Daniel, vir desideriorum, intellige verba, que egloquer ad te, et sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens. 12. Et ait ad me: Noli metuere, Daniel: quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affigere in conspectu Dei tui, exaudiuta sunt verba tua, et ego veni propter sermones tuos. 13. Princeps autem regni Persarum restabit mihi viginti et uno diebus: et ecce Michael unus de principibus primis venit in adjutorium meum, et ego remansi ibi iuxta regem Persarum. 14. Veni autem ut docerem te quae ventura sunt populo tu in novissimis diebus, quoniam adhuc visione dies. 15. Cumque loqueretur mihi hujuscemodi verba, dejeci vultum meum ad terram, et tacui. 16. Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea: et operiens os meum locutus sum, et dixi ad eum qui stabat contra me: Domine mihi, in visione tua dissoluta sunt compages meæ, et nihil in me remansit virium. 17. Et quomodo poterit servis Domini mei loqui cum Domino meo? nihil enim in me remansit virium, sed et halitus meus intercluditur. 18. Rursum ergo tetigit

me quasi visio hominis, et confortavit me, 19. et dixit: Noli timere, vir desideriorum: pax tibi: confortare, et esto robustus. Cumque loqueretur tecum, convalui, et dixi: Loquere, Domine mi, quia confortasti me. 20. Et ait: Numquid scis quare venerim ad te? et nunc revertar ut praelier aduersum principem Persarum. Cum ego egrederer, apparuit princeps Graecorum veniens. 21. Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis: et nemo est adjutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester.

1. ANNO TERTIO CYRI. — Anno 1 monachie sue everva Babylonie, Cyrus ex ea liberaverat Iudeos, eosque in Iudeam dimiserat: anno 2 Cyri, Iudei post redditum corpori templum rededicaverat; sed statim vicines gentes illud impeditiverunt, Esdras IV, 4. Intelligens hoc Daniel luxit et oravit Deum, ut hoc impedimenta tolleret. Unde Deus illi haec visa objicit, quibus ejus votis satisfacti. Tradunt Hebrei Cyrus tres tantum annos regnasse ut monachem, unde et Daniel in tertio anno finit regnum Cyri.

VERBUM VERUM: — visio quam vidi, fuit vera, non ficta, non illusoria. Rursus, visio haec non fuit somnium, nec in somnis ostensa, ut fuerunt praecedentes cap. vii et viii, quas vere vidi, sed in somnis visum sum mihi eas videre? hanc vero vigilans et reipsa vidi, ut patet vers. 7. Porro haec visio, id est visum, sive res visa, fuit species augusta angelii, quam describit vers. 9, cum suo exercitu, puta cum angelis ei subditis (1).

ET FORTITUDINE MAGNA. — Hebreica est **תָּבָא tsaba**, quod ali capiunt pro **כָּבֵד tsedi**, id est voluntas, q. d. Ex hac visione magna me incisit testita et voluptas. Sed obstat quod vers. 8, Daniel se haec visione non delectatum, sed exterritum dicat.

Secondo. Maldonatus sic explicat, q. d. Visio haec milia visa fuit valde fortis, id est vehemens, terribilis et tremenda.

Tertio et genuine, **tsaba**, est exercitus, q. d. Militia, vel exercitus magnum fuit objectum visionis mee; parvum enim vidi, parvum ab Angelo audiui exercitus angelorum cum suis principibus inter se depugnantes. Licer enim unus angelus apparuerit Danieli, tamen non dubium est cum, ut ipso principem, suis habuisse assecas, suscipias copias, idque satis innuit vox a «corum»; haec enim erat vox multitudinis, ut dicitur vers. 6. Hoc enim cap. narratur praelia angelorum, sequenti vero praelia hominum.

2. LUGBAM, — eo quod viderunt multis Iudeos

(1) Ceterum non est cur Danielum quae deinceps erraret, non conspexisse vigilante sub oculis, sed fuisse ei illa per somnum oblati putemus. Quod quidem Bertholdius colligit inde quod vers. 7 Danielis socios nihil eorum que ipse viderit conspexisse narratur. Sed si somniant haec accidissent, opus fuit adiungere, quod soli Daniel haec fuerint conspecta? An prater somniantem vicini etiam (ad) solent percipere de somni visione? Praterea, vers. 7 additur, Danielis socios panico terrore correptos affligisse. Nec inest in toto ea que sequitur narratione quidquam quod nos de somnio cogitare debet.

servitutem libertati preferentes male in Chaldea manere, quam in patriam redire, inquit Theodorus. **Secundo** et genuine: «Lugebam», eo quod ob peccata populi ipsis urbs Ierusalem esset desolata, et templi fabrica a Cyro concessa, per Judeorum hostes et dolos impeditur, neque possem apud Cyrus haec de re agere, nonnunquam edictum ad continuandam fabricam impetrare; eo quod Cyrus ait bellum Scythicum, in quo et hoc eodem anno periret, profectus erat: et Cambyses ejus filius, qui regnum, absente Cyro, administrabat, Judeos non amabat, ut patet Esdras IV, 6 et 7. Lugebat ergo et flet hic Daniel per tres septimanas unice exoptabat. Nam, ut at S. Augustinus, XX Civit. xvii: «Quanto quis est sanctior, et sancti desiderii plenior, tanto est ejus in orando fletus uberior.» Dum ergo orat, laerymatur Daniel, quia cor quasi liquefactum, per oculos et lacrymas Deo effundit. Deoque vim quasi affert, ejusque pietatis viscera commovet. Videntem enim sunt piorum preces lacrymam armatae et jejunia. Est hysterologia; hic enim vers. 2 et 3 preponit sensum versi primo: illa enim visio vers. 1, configit post jejuniū Daniels, explicaturque vers. 4 et sequentibus.

3. PANEM DESIDERABILEM, — id est panem deliciatum, regium, candidum non comedti, sed cibarium, atrum et siligineum. Ita S. Hieronymus. Nota S. Chrysostomus, hom. 3 de Incomprehensibili Dei natura, Danielem per abstinentiam remissione celebrem illam visionem, et revelationem angelii, que hoc cap. et seq. euariatur: cum per jejuniū, inquit, mens ejus facta esset levior et spiritualior.

CARO ET VINUM NON INTROIERUNT IN OS MUNERIS. — Non haec Danielem in jejuniū usum suffit delectu ciborum, et abstinentiā carne et vino: cur ergo Novantes hunc delectum taxant? presertim, cum veteres christiani eum adhibuerint, usque sint xerophagia, id est cibis aridis, uti testantur Tertullianus, Cyprianus, Basilios et alii. Idque faciebant tripliē de causa, *primo* ad penitentiam: si neutrā enim potus, quia liquidus et subtilis ac penetrans infima, intimus singulas corporis partes afficit et recreat: ita abstinentia a potu et a liquidis, vescere aridis, major est penitentia quam vesci liquidis, et abstinentia aridis. Sic sitis magis affligit hominem quam fames; ac proinde facilis est esurienti abstinenza a cibo, quam sitienti abstinenza a potu. **Secondo**, ad castitatem: cibi

enim aridi arefaciunt corpus, et humorē venenum consumunt. **Tertio**, ad sapientiam, studium et orationem; qui enim liquidis abstinet, caret vaporibus et fumis, qui caput, rationem et iudicium offuscant, obscurant et hebetant. Hinc vetus dictum: «Anima secca est sapientissima.» Huc spectat illud S. Bernardi, serm. 4 de Quadragesima: «Jejunium gratiam promovere orandi,» qua scilicet grata Deo oretur, ideoque impetratur, in quo consistit tota orationis vis et felicitas. S. Chrysostomus, orat. 1 *Contra Judos*, putat Danielm hinc omnino carnem et cibos abstinuisse, ac proinde non comedisse phase, quod tamen lege preceptum erat: haec enim contingunt mense primo die 14 (ut patet vers. 3 et 4), quando comedendum erat phase. Haec sententia vera est: quia Iudei in Babylonie non celebravunt phase; illud enim celebrandum era Hierosolymae, juxta legem *Deuteronomii*, capite xvi, vers. 6.

SED NEQUE UNGUENTO UNCUTUS SUM. — Orientales ut bantur unguentis et balnis, sed jejunantes et penitentes in quasi deliciis abstinebant: hinc monit Judeos Christus, ut, cum jejunant, ungant caput suum, ne videantur hominibus jejunare. *Math. vi, 16.* Sic Magdalena Christum in convivio unxit, *Lue. vi, 46.* Hujus unctionis originem apud Plinii, lib. XIII.

Vers. 4. *Tigris* — dicitur est Tigris a tigre fera, eo quod ejus celeberrimat fluxu imitetur. Ita aliqui. *Venit Q. Curtius, et Plinius, lib. VI, vii, assentuntur.* Tigris esse vocem Medorum, et significare sagittam; ita quod Tigris fluvius in suo cursu celeritatem sagittae videtur pene aequaliter.

5. ECCE VIR UNUS, — Angelus unus specie viri. Notant, *primo*, Theodorus, Carthusianus et Peterius angelum hunc fuisse eundem qui, cap. VIII et IX, apparuit Danieli, scilicet Gabrielem.

Ex Daniele.

1. Levat oculos Daniel, et ecce vir unus,
2. Vestitus lineis, seu byssina;
3. Renes ejus accincti auro obrizo,
4. Oculi et ut lampas ardens,
5. Brachia ejus, et que deorsum usque ad pedes, quasi species aris candentis,
6. Vox sermonum ejus ut vox multitudinis,
7. Facies ejus velut species fulgaris.
8. Consernatur Daniel, et vultus ejus haret in terra;
9. Tangitur manu, et erigit super genua, et super articulos manuum.

Plura vide apud Alazar in *Apocalyp. I, 18*, notat. 17, pag. 244 et sequentibus.

Hinc nota secundo: Linea vestis significat angelorum puritatem et innocentiam; item sacerdotium et religionem Machabeorum. **Tertio**, labores et errumnas, quibus ipsi pro ea instar lini carmine et probati fuerunt: haec enim praedicit An-

Gabriel angusta forma et longa et victoriosa Machabaeorum Christi et Christianorum.

gelus, cap. xi, 1, ideoque eadem suo habitu representat. Porro haec linea vestis fuit tenuis admodum et laboriosa.

(1) Eius qui hoc versu et proximo describitur viri lineis induit, et infra xii, 6, fit mentio, tanquam duobus aliis

et subtilis, ut sunt tæle Cameracenses pretiosæ (que veterum fuit hyssus) : nam Daniel per hanc vestem introspecti ipsum angelii corpus, videlicet simile esse chrysolitho.

Tertia, zona est, et auct. finiecha ritatam, nolla, et regnum Machabeorum.
Nota tertio : Zona angeli erat ex auro obrizo, hebreice *ophaz*, de quo dixi *Jeron.* x. 9. Fuit ergo accinctus, quasi promptus, expeditus et armatus ad bellum : nuntiavit enim cap. seq. bella in quibus ipsi Machabeos aliasque fideles adiutorius erat. Ex adverso molles, inermes et desides apud veteres vocabantur discincti. Hinc proverbium : « Gloriaetur accinctus æque ut discinctus, » q. d. Ne canat dux vel miles epicium ante victoriam, et, ut clare Chaldeus verit : *Ne laudet se expeditus, et descendens in præsum* (hic enim est accinctus), *sicut vir qui vincit et vescindit ex eo* : hic enim, confecto, arma ponit sequit discinctus. Quod usurpat rex Israel contra superbum et insolentem Benadad regem Syrie, *III Reg.* xx., 41. Porro zona aurea symbolum est charitatis : haec enim est quo angelum promptum et expeditum faciebat, impellebatque ad pugnandum pro populo Dei : illum ergo quasi zona militari accinxerat. Mysticæ significatur quod charitos ceteras virtutes, sicut zona vestes, stringat et complectatur, eisque eminat quasi omnium corona et complexio. Secundo, zona aurea significat charitatem Dei, que renes, id est omnem concupiscentiam, delectationem et amorem succingit, atque in Deum trahit. Rursum mysticæ significant homines qui haec charitate dei circumcincti, carnis mundique amorem et concupiscentiam frenant, dignos esse angelorum consortio, colloquio et consolations. Tertio, zona est custodia sui et aliorum jugis, stabilis, eademque semper recurrentis, inquit Diony-
sius, cap. xv. *Cestus Hierarch.* Quarto, zona aurea significat regale sacerdotium Machabeorum, qui contra Antiochum, et christianorum, qui contra Antichristum, quasi milites Dei et Christi, fortissime depugnabant. Balteus enim aureum olim fuit insignis regum : et Machabeus non tantum sacerdotes fuerunt, sed et principes ac reges. Tales quoque mysticæ sunt omnes christiani, auro charitatis, quasi gladio invicto, succincti : hos enim, ut dixi, representavit hic angelus. Ita et S. Stephanus illi vers.⁵ commemoratur, qui in utrque flavii ripa stabant, superior. Sane ilium in tota hac que tribus hisce capitulis describitur visione, principis quasi partes agere, colligunt et inde, quod alter eorum que cap. xii, 5, commemorantur, ex illo querit, quando finis sit futurus rerum tam mirabilium, et ab eo responsus fert ; et hinc quod hoc in quo versans loco, viri illius majestas et splendor Danielis oculos animunque ita prestrinxit, ut deliquum passus vocem quidem loquenter audire, sed verba ejus non perciperet, (vers. 7, 8, 9) ; unde ille per interpres cum Daniele egit, vers. 11 et seqq. M. Daniel, populi Iudaici principem et defensorem, hic descripti est interpretum nonnullorum sententiæ, C. B. Michaelis quoque et Hengstenbergi, *Dile authetis Daniels*, pag. 165 et seqq. His qui virum lucis induisse pro Gabriele habent respondit Hengstenberg opere citato, pag. 186 et seqq.

charitatem pro armis habebat, et per ipsam ubique vinebat. Per charitatem Dei servientibus Iudeis non cessit : per charitatem proximi, pro lapidantibus intercessit ; charitatis virtute submixus, visiti Saulum crudeliter servientem : et quem habebat in terra persecutore, in celo meruit habere consortem, a altis Fulgentius serm. De S. Stephano.

Quarto, corpus ejus erat quasi chrysolithus, id est aureus lapis : gemma enim haec aureo colore translucepit, eoque ita ardente, ut aurum cum eo collatum albicare videatur, ait Plinius lib. XXXVII, cap. ix. Hinc chrysolithi nomine subinde comprehenduntur topazi et hyacinthi, qui et ipsi auro sunt colore. Anselmus Boetius insignis gemmarius Rudolphii II Imperatoris, lib. II *De Gemmis*, cap. LXV : « Chrysolithus, inquit, est nature solaris, cuius speciem aureo suo colore referit. » Hinc chrysolitho in Rationali pontificis insculptu erat Ephraim, utpote aida, id est regia tribus regni Israel. Chrysolithus ergo hic significat angelorum naturam præcellentem, celestem et spiritalem, que aliis creaturis eminet, ut sol astris, aurum metallis. Adhee, licet Aleazar in *Apocal.* xxi, 20, censeat chrysolithum non alium quam aurum habere colorum, verius tamen est eum habere aureum cum marino permixtum ; inde enim Hebrewae vocatur *therosis*, id est marinus. Unde Isidorus : « Chrysolithus, ait, auro similis est cum marinis coloris similitudine : quia enim in eo aureus color non opacatur, sed pellucet, idcirco quasi vitreus est et marinus, eoque referat ecclesiastum Jerusalem, de qua sit et S. Joannes, *Apocalyp.* xxi, 18 : « Ipsa civitas aurum mundum simile vitro mundo ; » et vers. 21 : « Platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum pellucidum. » Quocirca opinantur multi chrysolithum esse illum, qui vulgo gemmarius vocatur chrysolite, ejus color est viridis dilutus, quippe multis angustis levigari ac poliri solet, ut exaltetur fulget. Verum in chrysolitea virgines apparuit color aureus. Ad eum, viridis color non marinus. Quocirca Anselmus Boetius loco citato : « Chrysolithus, inquit, aureum habet colorum et aquam reubarbaro vel croco tinet et refert. Orientales purissimi aurum instar rutilant : Europæi crystalli instar molles cum aureo colore, vel mullum, vel parum nigritant. Inter hos nonnulli parum flavedios habent, ut, nisi nigredine a crystallis distinguantur, ab illo secerni non possent. » Chrysolithus ergo translucens et marinum congrui, Gabrieli, qui lucem suam transfundere, et illuminare veterat Danielum. Plinius, lib. XXXVII, cap. ix, assertit chrysolithum esse optimum, « qui in collatione aurum albicare quadam argenti facie cogit. » Si Gabriel aurum, id est sapientiam, argento, id est sermone sonoro, puro et sincero albicantem, Danieli communioat. Quare Hugo Victorinus, et ex eo Paterius et Fernandius, *visione XXV* : « Chrysolithus, inquit, fulget quasi aurum, et emitit ex se scintillas ardentes ; quocirca significantur hoc lapides

illi, qui intelligent divinam Scripturam, etid quod intelligent, alii demonstrant opere et sermone ; et quae scintillas boni operis et verbis jactant ex se, quibus alii illuminantur et accenduntur. »

Porro Boetius, Rusus et alii gemmarii chrysolithe has dant virtutes : Valet, inquit, contra asthma et pectoris angustias, ac contra pusillanimitatem, melancholiæ, molesias et timores nocturnos, ut si expertum scribit Rusus, Cardanus, et ex eo Boetius, cap. LXVI. Addit Abulensis in *Ezod.* xxviii, 20, valere cum evita demones ; quia scilicet valet contra melancholiæ, per quam homines vexare et tentare solent demones. Chrysolithus ergo hic notat Gabrielem, qui a Machabeis et Christianis depellit metum Antiochi, et Antichristi ac demonum, eosque animal et corroborat omnia dura amore. Del forte supererat, in Machabeis vero et Christianis notat eorum inventiam constantiam et virtutem in tot adversitate resplendentem. Chrysolithus enim ejus est natura, ut « eum lux celest, prodat obscurum. Hec enim in illo est diversitas, ut nocte igneus sit, die pallidus, » ait Solinus Polyhistor, cap. XXXIII, Isidorus et Abulensis. Sic de chrysolampi scribit Plinius, libro XXXVII, cap. x : « Chrysolampis in Æthiopia nascitur pallidi coloris dies, noctu igne. » Quocirca chrysolithus notat penitentes (est enim marinus coloris : unde lacrymas penitentes representant) aequa ac patientes, qui Christi amore ardentes omnia adversa generose supererant, et fulgent quasi aurum in fornoe. Hinc *Apocal.* xii, 20, chrysolithus notat S. Mattheum apostolum et evangelistam qui sua pœnitentia et evangelio quasi ignea fax noctem hujus seculi et Ecclesiæ illuminavit : ita hic Machabeis et fidelibus in persecutione positis, significat immortale deus et celestem gloriam, quam sua tolerancia et fortitudine adipiscuntur. Audi Mattheum I Machab. II, 64 : « Veni ergo, fili, confortabori, et viriliter agite in lege, quia in ipsa gloriosi eritis ; » et I Machab. V, 63 : « Viri Iuda magnificati sunt valde in conspicere omnis Israel, et gentium omnium. » Maltonius pro chrysolithum accepit crystalbum, qui ecclesiæ albanticæ coloris est. Verum Hebreum *υπερθερις*, non crystalbum, sed chrysolithum proprie dictum significavit.

Quinto, erat Gabriel factæ fulgorante. Haec significat primo, gloriam angelorum que divine cognitionis fulgore coruscat. Secundo, zelum, terror et iram eorum contra impios, hostesque Dei. Idem significat in Machabeis aliquæ fidelibus peccatum, qui instar fulguris in tenebris idolatriæ et peccatorum emicuerunt, hostesque fidei zelo suo afflaverunt et prostraverunt. Denique fulgor notat gloriam resurrectionis, quam cap. xii, Gabriel Machabeis et fidelibus virilliter pro Deo certantibus proponit et promittit : corpora enim Christi et Sanctorum in resurrectione coruscabunt, recitat per divinum officium aliquæ exercilia sua perageret. Si ipsa morbo laborabat, aut a diabolis verberabatur, vel terribilibus spiritis persecutus, vel quasi ab angelo lucis tentabatur ; Angelus dabit ei signum movendo crines suos, illicet spargendo magnam lacum, ex qua illamiram accipiet et consolationem, illuminationem et robur, ita ut demones confusi abscede-

Sato, o
calli int
Lundus
andrea
simus
est pro
lantum
et vigili
landum
Mira S.
Francis
ce cum
anglo
familia
ritas.

rent. Quod si quid ipsa verbo, opere aut cogitatione peccasset, subducabat se, et disparebat angelus; unde ipsa ponitens culpam indagabat, eamque agnitus laetum abluebat, itaque angelus rursum ei suam presentiam exhibebat. Quocirca hic angelus erat *primo*, quasi ejus pedagogus, eam in omnibus actionibus dirigens. *Deinde*, erat et instar scuti ad repellendas omnes tentationes et scrupulos, quibus quadam vice graviter cruciata infer orandum, aspiciens angelum latam et serenam frontem exponerentem, itaque reipsa dicentem istas diabolis suggestiones esse leves et nullius momenti; adeo mox mente serenata fuit, ut nullum deinceps senserit anxietatem. *Tertio*, erat eti socius orationis, omnisque gustus et consolationspiritualis: quoicorū colloquens cum angelō, tantum ex ejus colesti voce percepiebat dulcedinem, ut omnis humana vox et harmonia ei aspera et absopta videretur, atque cum sponsa diceret: « Sonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis, et facies tua decora. » *Quarto*, hic angelus mirum afflabat ei spiritum: unde meditans de hac angelica specie, loquebatur cum incredibili efficacia de virtutibus omnibus, maxime de innocentia et puritate, quae pro hominibus cernebat pollere angelum. Eadem postea Religio nem instituens, superiorem habuit Angelum ex quarto ordine, majori fulgorē courantem, qui habet cap. xvi. Vite ejusdem. Hinc S. Basilius virginē exhortatur ut in cubiculis, in lecto, in mensa, etc., decore se gerant, quia habent spectatorem angelum oculatissimum.

Septimo, brachia significant fortitudinem actionis, qua est in angelis; crura et pedes significant atque genibus et manibus niti fecit, ut surgerem. Nota hic: Angeli boni primi terrant, deinde consolantur suos, eosque corroborant, itaque sensim et gradatim eos a terrena ad celestia abducunt. Unde S. Gregorius, lib. XXII *Moral.* cap. xiv, uti juxta aliam editionem xxii, docet quod Daniel hic *primo* prostratus, *secundo* erectus, *tertio* tremens, « in semitipso nobis omnem ordinem nostri profectus innotescit. Verba enim Dei in terra jaacent audivimus, cum in peccatis positi, terrene pollutioni conjuncti, Sanctorum vox spiritualia praecepta cognoscimus. Ad quem precepit quasi super genua et super manum nostrorum articulos erigimur, quia a terrenis contagis recedentes, quasi jam ab infinitis ventre levamus. Ad extremum vero vox Dominica erexit quidem, sed trementes assistimus, cum a terrenis desideris perfecte sublevati, verba Dei quo plenus cognoscimus, plus timemus. » Subdit paulo post: « Ubi apte divina voce subjungitur: Noli metuere; quia cum plus ipsi quod timeamus agnoscimus, plus nobis de Deo pertinet gratiam infunditur quod amemus, ut timor transeat in charitatem. »

Octavo, vox sermonum ejus erat vox ut multitudinis, id est magna et confusa, q. d. Visus tibi significat esses illum Angelum audiens, audire multam horum exercitum inter se colloquientium turbam; talis erat et ejus vox, qualis esse solet multitudinis: et aquaphalaenam rurum murmur; huius enim comparari solet vox angelorum, ut patet *Ezech.* i, 24; *Apoc.* i, 15, et alibi. Ratio erat *prima*, quia angelus hic non erat solus, sed veniebat comitatus multis angelis sui ordinis, erat enim princeps. *Secunda*, quia haec magna vox significabat copiam scientiae, et docendi, et illuminandi vim, quam habent angelii. Ita Theodoretus. In Machabeis haec vox significabat eorum exercitus et phalanges.

7. TERROR NIMIS IRRUIT SUPER EOS. — Quia licet angelum non viderent, ejus tamen vocem et strepitum, aut certe lumen mirabile, et quasi fulgurans persentiebant. Simile contigit sociis S. Pauli, cum ipso vidit Christum *Acto.* xxi, 9. Causa, cur solus Daniel viderit angelum, non socii, non fuit *ἀπόστολος* qua socios percusserit angelus, ut percussit Sodomitas, *Genes.* xix, 11; sed quod angelus in corpore assumpto, aequa ad homines beati, species visivas sui corporis gloriosi habeant in potestate, faciantque ut ad libitum corpus sui speciem emitat in oculum unius, v. g. Danielis, non in aliorum ei adstantium, quo fit ut unus eum solus videat, non ali adstantes. Ia docent Scholasticis in dist. XLVIII et seq.

8. EMARCTI, — clangui: olim enim in lego veteri, quo erat timoris et terroris, Deus per angelum se habuimus, etiam Sanctis et Prophetis, auctoritate et terribilem exhibebat, ut dixi *Deut.* iv, 33. Secus facit in lege nova, quae est lex amoris. Mysicus, « emareci; » quia, ut ait S. Gregorius, lib. III *Dialog.* xxiv: « Caro ea que sunt spiritus capere non valet, et idcirco cum mens humana ultra se ad videndum ducitur, necesse est ut hoc carneum vaculum, quod ferro talenti pondus non valet, infirmetur. » Rursus mens humana dum in Deum concendit, ejus fortitudinem conspicit, itaque ejus quasi desiderio absorbetur et liquatur.

10. ET SUPER ARTICULOS. — Hebreice, *super palmas manum*, q. d. Angelus me collabente exire, atque genibus et manibus niti fecit, ut surgerem.

Nota hic: Angeli boni primi terrant, deinde consolantur suos, eosque corroborant, itaque sensim et gradatim eos a terrena ad celestia abducunt. Unde S. Gregorius, lib. XXII *Moral.* cap. xiv, uti juxta aliam editionem xviii: Daniel, inquit, deliciae abstinuit, ut « tanto avidius gustum sapientiae intus acciperet, quanto saporem carnis pro eadē sapientia foris robustius repressisset. Si enim a carne hoo quod libertus abscondimus, mox in spiritu quod detectet, inventimus. Intentioni quippe anima, si exterior evagatio claudiat, interior successus aperitur. Nam quo extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eo super se tendere per profectum potest: quia et in altu crescere arbor cogitur, que per ramos diffundi prohibetur: et cum rivos fontis obstruimus, fluenta surgere ad superiora provocamus. » Atque hos censem a S. Job vocari ibiles, que in petris fietis ponunt cap. xxxix, 4.

bas ante visionem, in qua perculsus corruisti. **12. POSUISTI COR TUUM** (adjeclisti animum) **UT TE AFFLIGERES**, — per jejunia, preces et gemilus. Nam *τὸν ἀφίγγεις* referendum est ad posuisti, q. d. Posuisti cor tuum ut te affligeres, et per istam afflictionem impetrare intelligentiam, qua cognosceres an et quando ista impedimenta fabrica templi, et plene Iudeorum libertati, ab hostibus objecta, ob que luxisti, et te afflisi vers. 2, disjicienda forent. Ecce enim ego a Deo ad te missus sum, ut tibi significem exauditas esse preces tuas; ac proinde brevi, uti postulasti, templum rededicandum esse; nimurum post Cambysem, qui septem tantum annis regnabit, sub initium regni Darii Hyastispis, tunique multos Iudeorum e Babylone eo convolaturos. Rursum Artaxerxes anno septimo regni missurum Esdram, et anna vigesimo missurum Nehemiam, qui reliquos in Babylonie Iudeos secum abducunt in Jerusalem, ejusque muros et domos readificant et perficiunt: id enim re ipsa praestabat Nehemias. Verisimiliter est haec vel horum partem, Gabrielem revellavisse Danieli, etiam si ipse hic non enaret, quia ad alia festinat.

Nota hic rursum: *Jejunio* et maceratione corporis, atque precibus impetrarunt Sancti a Deo intelligentiam, immo prophetiam. Ita S. Thomas jejunio impetrabat explicacionem locorum difficultium S. Scripturae. Unde S. Gregorius, lib. XXX *Moral.* ix, vel juxta aliam editionem xviii: Daniel, inquit, deliciae abstinuit, ut « tanto avidius gustum sapientiae intus acciperet, quanto saporem carnis pro eadē sapientia foris robustius repressisset. Si enim a carne hoo quod libertus abscondimus, mox in spiritu quod detectet, inventimus. Intentioni quippe anima, si exterior evagatio claudiat, interior successus aperitur. Nam quo extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eo super se tendere per profectum potest: quia et in altu crescere arbor cogitur, que per ramos diffundi prohibetur: et cum rivos fontis obstruimus, fluenta surgere ad superiora provocamus. » Atque hos censem a S. Job vocari ibiles, que in petris fietis ponunt cap. xxxix, 4.

PROPTER SERMONES TUOS, — propter preces tuas iam exauditas a Deo.

13. PRINCIPES AUTEM REGNI PERSARUM. — Nota *etiam* occurrat enim angelus tacite objectione, q. d. Dies multi, o Daniel: Si oratio mea die primo fuit exaudita, ut dixisti vers. 12, cur ergo illlico ad me non advenisti? cur expectasti tres septimanas, ut dicatur vers. 2, puta 21 dies, ut dicatur hoc versus? Respondeo, me tot diebus fuisse impeditum, quia restabat principi Persarum, qui contrariis precibus et rationibus sua postulata, si non in totum, certe ex parte evertere conabatur.

cipiens, cum Daniel nec illius splendentem et magnificum aspectum sustinere, nec verba ejus terribili sono prolati intelligere potuerit. Hunc est Gabrielem, ut verisimiliter existimat post Theodoretum, etc.

Quæres, quisnam fuit hic princeps Persarum? Quisnam Respondent Iudei et heretici fuisse Cyri filium princeps Persarum? Præsentem sententiam, saepe in apud Caspium, Secundum, false demonum.

Secundo, Rupertus et Cassianus, *Collat.* VIII, xiii, putant fuisse malum angelum, sive demonem: hic enim pugnat cum angelo bono. Idem sentit Prosper in *Dinatio temp.* cap. vi, ubi docet hoc prælimidem esse cum praefatio draconis contra Michaelen, *Apocal.* cap. xi, vers. 7. Sic enim cilibet homini a nativitate, assignatur a Deo angelus bonus ad custodiā; ita eidem a Lucifero assignatur angelus malus ad tentationem: et si cilibet regno assignatur a Deo angelus bonus ad tutelam, quasi preses; ita a Lucifero eidem assignatur angelus malus preses, qui regni statum turbet et eventat. Daemon ergo assignatus preses Iudeis a Lucifero, vocatur hic princeps Persarum, qui ex odio Dei valde obsistebat, ne Judei, utipote populus Dei, et captivitate liberarentur. Hoe autem facebat quatuor modis: *Primo*, instigando et inducendo Iudeos ad gravis crimina, ut liberations indiginos se redderent. *Secondo*, suggerendo Iudeis amorem Babylonie libetatem et rerum copiam; odium vero Iudeos, quasi sterilis et plane vastate. *Tertio*, persuadendo Cyrus et Cambyses id quod olim suaserat Pharaon, *Exodi* i, saeculū Iudeos regno esse utilles, ac proinde retinendos. *Quarto*, allegando apud Deum scelerū Iudeorum, quae necedū sati captivitate vindicata et expiatā erant. Ita Rupertus, lib. IX *De Victoria Verbi Dei*, cap. vi.

Verum dico hunc angelum fuisse bonum, qui a Deo preficitur fuit datusque custos regno Persarum. Sic enim Deus cuique genti et regno suum preficit angelum, uti docent S. Basilius, lib. III *Contra Eunomium*, Clemens Romanus, S. Dionysius, Gregorius Nazianzenus et alii, quos citat Ludovicus Molina *Part. Quest.* CXII, in fine, idque patet hic ex angelo Greecorum, qui nominatur vers. 20. Et ita intelligunt Patres illud *Deuter.* xxxii, 8, juxta Septuaginta: *Constitutū terminos populorum justa numerum angelorum Dei.* Confirmatur *primo*, ex eo quod statim subdit: « Ecce Michael unus de principibus primis, venit in adjutorium meum; » ubi cum Michaelen unum de principibus vocet, immittit se aliquem alium angelum bonum principem regni Persarum appellasse. *Secondo*, ex vers. 21, ubi ait: « Nemo adjutor meus est in omnibus his, nisi Michael princeps uester: » hic enim opponit principem Judeorum principi Persarum, quasi angelum angelo.

Hec est sententia S. Hieronymi (qui tamē contraria sententiam refert, sed ut alienum, non ut suum more suo), Theodoreti, S. Gregorii XVII *Moral.* cap. vii, S. Thome I part. *Quest.* CXII, art. vi, Lyrani, Carthusiani, Pererii, Ferdinandii et aliorum.

(*t.*) « Et dixit ad me, » etc. Sunt qui polunt non esse virum lineis indutum, sed illum cuius manus examinatum exerat (vers. 10), qui deinceps usque ad cap. iii, 4, cum Danièle loquuntur, vice viri lineis indutum in se sus-

Preciosissima pars regum Archangeles provinciarum. Angelorum numerus.

Notat Molina, I part. *Quest. C VIII.*, angelos infime hierarchie esse tutelares gentium ac hominum; scilicet Principatus tutelares esse regum et regnorum: Inde enim videtur hic vocare principes Persarum; Archangelos vero esse tutelares provinciarum; Angelos hominum singulorum.

RESTITUT. MM. — Dices: Ergone inter se pugnant angeloi, et quomodo angelus princeps Persarum resistit Gabriel? Respondet Maldonatus: Nos dnos angelorum principes apud regem Persarum puta Cambyses, inter se pugnasse, dum contraria illi pro tua quisque gente et provincia suggereret et persuaderet nitebantur. Ideo enim ait: « Ego remansi ibi iuxta regem Persarum. »

Nota: Hec pugna Gabrieli cum angelo Persarum peracta est non diligando, nec verberando, sed *primo*, contra volendo; *secundo*, contra antagonistam disputando; *tertio*, Michaelum, et alios angelos ad idem contra eum advocando et concitando; *quarto*, Deum ardenter orando contra vota alterius, ejusque rationes solvendo, et suas perungendo.

VICENTI ET UNO DIEBUS, — scilicet toto tempore trium septimanarum, quo Jejunavit Daniel,

vers. 2. Tamdiu duravit hie pugna, non propter ipsos angelos: eorum enim actus sunt instantanei, et perficiuntur in instanti; sed *primo*, ut interior acutuerit Daniel ad magis orandum pro Judeorum plena libertate; *secundo*, ut Judei sciens pugne huius et liberationem sua difficultatem.

Moraliter, si inter angelos, imo principes angelorum, sunt dissida, quid mirum inter homines sanctos subinde oriri dissensiones, vel opinio- nes, vel voluntatum, salva utriusque charitate. Ita dissensio orta inter Paulum et Barnabam, causa fuit ut pluribus gentibus praedicaret Evangelium, *Auctor. v. 39.* Ia. S. Paulus a S. Petro dis- sensit, *Gala. II. 11.* Ia. S. Cyprianus a S. Stephanu- s Pontifice, S. Chrysostomus a S. Epiphani- o, S. Hieronymus a S. Augustino: quos tamen charitas una cum Deo, et cum sese invicem nexos vincit, atque urbem et templum restaurari en- raret, iuxta promissa sua: ut ibi pio, securi et quiete Deo servirent: quod tam instanter postula- lavarent, et sic postulabat Daniel, cum templi fabricatio anno primo Cyr' inchoata, sed anno secundo eiusdem propter hostes interrupta, et inhibita fuisse audisset. Addebat Judaeos, esse populum Dei, et gentem ex omnibus ab eo electam et dilectam; ex qui nasciturus erat Messias. Allegabat merita Abraham, Isaac, Jacob, Moses, etc., precies Jeremie, Ezechielis, Nehemie, Iesu, et aliorum tum viventium, presentem Danielis. E contrario angelus Persarum orabat ut Deus aliquos Judaeos in Babylone relinguere ad Babylo- nium et Persarum conversionem, utque illi a Judaeis unum versus Deum, ejusque cultum dis- cernerent; illudque Judaeis esse utile, utpote qui ad- versis meliores fuerint. Ita ⁷he-Joretus et S. Gro-

gorius supra. Verum est enim illud Seneca, lib. III. *De Ira*, cap. viii: « Quantum consuetudo pos- sit intelligi, si videris feras quoque convicti nostro mansueter, nullique immanni bestie: via- suam permaneare, si homini confubernium passa est. » Tantum valent conversatio, exempla, con- sueta, ut merito angelus Persarum convictum Judgeorum suis Persis tam acri bello lepoposca- rit. Qui Patres et aliam causam addunt, scilicet principem Persarum resistisse Gabrielem et Iudeis ex zelo justitiae, quod diceret Judeus, qui tot a Deo beneficia accepit, hisque male vivendo tam ingrati existenter, debere adhuc magis puniri et purgari.

Nota: Hec pugna Gabrieli cum angelo Persarum peracta est non diligando, nec verberando, sed *primo*, contra volendo; *secundo*, contra antagonistam disputando; *tertio*, Michaelum, et alios angelos ad idem contra eum advocando et concitando; *quarto*, Deum ardenter orando contra vota alterius, ejusque rationes solvendo, et suas perungendo.

VICENTI ET UNO DIEBUS, — scilicet toto tempore trium septimanarum, quo Jejunavit Daniel, vers. 2. Tamdiu duravit hie pugna, non propter ipsos angelos: eorum enim actus sunt instantanei, et perficiuntur in instanti; sed *primo*, ut interior acutuerit Daniel ad magis orandum pro Judeorum plena libertate; *secundo*, ut Judei sciens pugne huius et liberationem sua difficultatem.

Moraliter, si inter angelos, imo principes angelorum, sunt dissida, quid mirum inter homines sanctos subinde oriri dissensiones, vel opinio- nes, vel voluntatum, salva utriusque charitate. Ita dissensio orta inter Paulum et Barnabam, causa fuit ut pluribus gentibus praedicaret Evangelium, *Auctor. v. 39.* Ia. S. Paulus a S. Petro dis- sensit, *Gala. II. 11.* Ia. S. Cyprianus a S. Stephanu- s Pontifice, S. Chrysostomus a S. Epiphani- o, S. Hieronymus a S. Augustino: quos tamen charitas una cum Deo, et cum sese invicem nexos vincit, atque urbem et templum restaurari en- raret, iuxta promissa sua: ut ibi pio, securi et quiete Deo servirent: quod tam instanter postula- lavarent, et sic postulabat Daniel, cum templi fabricatio anno primo Cyr' inchoata, sed anno secundo eiusdem propter hostes interrupta, et inhibita fuisse audisset. Addebat Judaeos, esse populum Dei, et gentem ex omnibus ab eo electam et dilectam; ex qui nasciturus erat Messias. Allegabat merita Abraham, Isaac, Jacob, Moses, etc., precies Jeremie, Ezechielis, Nehemie, Iesu, et aliorum tum viventium, presentem Danielis. E contrario angelus Persarum orabat ut Deus aliquos Judaeos in Babylone relinguere ad Babylo- nium et Persarum conversionem, utque illi a Judaeis unum versus Deum, ejusque cultum dis- cernerent; illudque Judaeis esse utile, utpote qui ad- versis meliores fuerint. Ita ⁷he-Joretus et S. Gro-

qui toli orbi presunt. **Tertio**, nulli jam valde pro- babiliter censem Michaelem tam nature, tam gracie et glorie dignitate esse absolute primum et primeipem omnium omnino angelorum. Idque probatur primo, quia haec de causa, *Apocal. XII. 1.* Michael cum Lucifero et angelis eius pugnasse di- citur, dum ejus superbiam restitit, dixitque humili- lime *לֹא כִּי מֵאֶיךָ כִּי מֵעָמָךְ*, quis ut Deus? Sicut ergo Lucifer demoratur, sic Michael angelorum, pro Deo est imperator, estque primus inter Seraphi- nos. **Secundo**, quia Ecclesia Michaelam vocat Pri- matem celestis exercitus, prepositionum paradisi, atque ejus nomine festum omnium angelorum coicit. **Tertio**, quia Michael, ut omni Synagoge, ita nunc Ecclesiae totius preses et custos a fideli- bus collitur. Hinc Ecclesia in Misso pro defunctis vocat eum Signiferum Christi. Rursum, Ecclesia vocat eum prepositionum animalium suscipiens. Hac de causa S. Franciscus licet singulari amoris et omni prosequeretur omnes angelos, adeo ut in honorem eorum a festo Assumptionis B. Vir- ginis quadriginta diebus jejunans oratione jugi- ter insisteret; tamen S. Michael Archangelo, eo quod animalium representandorum habet officium, spirituali erat amore devotor, propter fer- vidum quem habebat zelum ad salutem omnium salvandorum, » inquit S. Bonaventura in ejus Vita, cap. IX.

Ha anno Domini 1087, morientis S. Arnulfo Episcopo Suecianensi, colla ejus confremit, eique apparuit S. Michael cum multis angelicis spiritibus, pollicens se ei fore dicem ad beatam vitam. Ha habet Lisiodorus in ejus Vita.

Ha anno Domini 705, regnanti S. Wilfrido Archiepiscopo Eboracensi apparuit S. Michael, ei- que sanitatem restituit, addens se post quadriennium reversurum, tuncque eum in pace tran- quilla vitam terminaturum. Ita Beda, lib. V *Hist. Anglia*, cap. XX.

Ha anno Domini 922, in morte Sisinandi Epis- copi Compostellanae edita vox angelorum ca- mentium: « Veni, electe Dei, et intra in gaudium Domini tui, » inquit Vaseus in *Chron.*

Ha S. Antonio morienti angelos occurrisse, eumque contra diabolos calumnias defendisse testatur S. Athanasius.

Ita S. Germanus Capuanus in colum ab angelis ferri vidit S. Benedictus, teste S. Gregorio, lib. II *Dialog.*, cap. XXXV. Idem conspicisse am- ma. S. Radegundis regine doceat Gregorius Tu- roensis, *De Gloria Confess.* cap. VI, et anima S. Hilda Abbatisse, doceat Beda, lib. IV *Histor. Anglia*, cap. XXXII.

Bonique S. Michaelem esse principem angelorum omnium, ideoque primum inter Seraphinos, sentit S. Basilus hom. *De Angelis*: « Tibi, inquit, o Michael, duci supernorum spirituum, qui di- gnatitate et honore prelatus es: ceteris omnibus spiritibus superernis, tibi, inquit, supplice. » Et Pantaleon Diaconus apud Lipomenum in hom.

De S. Michaeli: « Primum, inquit, locum obli- inter milia milia, et decies mille myriades ange- lorum, et proxima ex circa ullum stuporem (cum ceteri angeloi ad Dei majestatem obstupescant) canit ter sanctum et admirabilem hymnum Mi- chael, qui est maxima et clarissima stella angelici ordinis. » Idem censem B. Laurentius Justinianus, serm. *De S. Michaeli*, Rupertus, in cap. viii *Apoc.* Ambrosius Catharinus, in cap. I *ad Hebreos*, Mo- lina, I part. *Quest. C VIII* et *CXII*, Viegas in cap. XII *Apoc.*, Salmeron, tom. III, cap. III, Bellarminus, tom. I, *Contra. III*, cap. IX, et alii. Unde Joannes Molanus Doctor Lovaniensis, lid. 1. *De Pictur. et Imagin.* cap. XXXIX: « Michael, ait, dieutus Archangelus, non quod sit of ordine Archangelorum, sed quia omnium Angelorum capit et dux est. » *De Michaeli* plura dicunt cap. XII. 4. Porro quod vir doctor scripsit, duos esse Michaelos, unum Seraphinum victorem Luciferi, alterum Archangelum custodem Ecclesie, novum est et haec non inauditum, ac sine auctoritate sequit ac necessitate assertum.

VENIT IN ADIUTORIUM MEUM. — Michael venit in adiutorium Gabrieli, tum quia ipse prepositus erat Hebreorum, tum quia Gabriel meliorem causam tuebatur: jam enim effluxerant 70 anni captivitatis, quibus elapsis promiserat Deus se Iudeos Babylonie liberaturum. Ha S. Gregorius supra.

ET EGO REMANSI IMI JUXTA REGEM PERSARUM. — ut scilicet Cyrus, et Cyro ad bellum Scythium abeunte, Cambyses eius filium fecerunt, eosque Iudeis benevolos redderem. Ita Rupertus. Docet hie angelus se ita causam Judeorum apud Deum egisse, ut exinde quaque egerit apud regem Persarum, a quo post Deum Judeorum liberatio pendebat. Discimus et nos ita. Devenit ut tanus humana non negligamus media et auxilia. Hanc prudentiam docuit nos S. P. N. Ignatius, dum monuit in rebus conficiendis ita fiduciam esse Deo, ac si ipso solo res tota penderet; ac deinde in executione ita sedulo res incombendum esse, omniaque humana auxilia accersenda esse, ac si ipsis res conficienda foret.

14. QUONIAM ADHEC VISIONE IN DIOS. — scilicet plurimi, q. d. Post multos annos implenda est visio sequens, quae cap. proximo enarratur.

15. DEICEL VENIT. — non ex meatu: nam eum iam abstergerat angelus; sed ex reverentia, et ex debilitate contracta ex consernatione prioris visionis angelii, ulpote terribilis et angusta.

16. QUAE SIMILITUDO FILII HOMINES. — Videtur hic item fratre angelus quem videtur Daniel, quique cum ipso loquebatur; mox enim illi ait: « Domine, in visione tua dissolute sum compa- ges meæ; » et: « Loquere, Domine, quia conforta- testi me. » Angelus ergo hic primo formam et vocem tam augustam et splendidam induit, ut supra hominem esse videtur: ex ea enim per- cursus Daniel elongauit, et corruit in terram. Unde

angelus aliam formam, puta vulgi homini similiorem, et familiarem induit, itaque comiter Danielis affatus, eum sibi resiliuit. Addo hunc angelum fuisse typum Christi hominis, eaque quoque de causa dicitur similis filio hominis.

TETIGIT LADIA MEA, ET APERIENS OS MEUM, — q. d.
Os meum, quod ante prae reverentia obnubilaverat, angelus taigendo aperuit, ut libere, fidenter et prompte cum eo loqueretur. Sic Seraphim tetigit labia Isaiae, cap. vi, 7. Loquitor ergo Daniel, atque :

17. ET QUOMODO POTERIT SERVUS DOMINI MEI LOQUI CUM DOMINO NEO? — Daniel vocat se servum, angelum vero Dominum: erat enim augusta et terribili forma, que manuera pectora et plane consternavit. Unde subdit : « Nihil enim in me remansit virium, sed et halitus meus intercluditur, ut in ingenti pavore et consternatione. Unde Vatablus sic explicet, q. d. Actum est de me, vidi angelum. Olim enim putabant Judei se morituros, si vidissent angelum, adeo tunc apprehensam terribilis. Unde Manue pater Samsonis, viso angelo, ait ad uxorem : « Morierum, qui vidimus Dominum, » Judic. xii, 22. Verum sapientior erat Daniel, et jam temet ei abstaserat aut temperarat Gabriel. Itaque verius est quod dixi, Gabrielem tam fulgida specie apparuisse, ac verberasse oculos Danielis, ut ille viribus penes deficeret, et animo liqueret, virque posset respirare. Quocirca angelus, hunc splendorem moderans, ait ei : Pax tibi, » quod licet Vatablus explicet, q. d. Incoluntas est tibi, non morieris, nihil delirimenti tibi accidet : tamen verius est angelum impetrare pacem, id est animum, virre et robur Danieli. Subdit enim : « Conforbare, et esto robustus. »

18. TETIGIT ME QUASI VISO HOMINIS. — Tetigit me angelus in specie humana apparet, et a me visus ut homo. Vidi dicta vers. 16.

20. NUNQUIS SCIS? — q. d. Non videris nosse cur ad te venerim, sed ego tibi dicam : Veni ut dicere tibi, primo, preces tuas esse exauditas, quadam plenum Hebreorum redditum in patriam. **Secondo,** quid sit populo Persico eventurum. **Tertio,** quid futurum sit in fine mundi, sed revertar citio, ut in conspectu Dei resistam angelō Persarum : nec enim omnino sum securus, gravius enim certamen mihi instare vereor ex angelō Graecorum, de quo vers. 20. Nihilominus priusquam abeo, et ad pugnam redeo, breviter tibi futura nuntiabo : que expressa sunt in scriptura veritatis, id est in libro prescientie et praedestinationis Dei, que verissima et certissima est, ac fallere nequit. « Scriptura » ergo « veritatis » vocatur hic Dei decretum, eo quod instar scripturae fixum ac firmum sit, nec oblivione aut tempore mutetur. Porro haec futura sunt tria illa paulo ante dicta, que angelus Danieli enarrat duobus cap. sequent., licet S. Hieronymus putet ibi narrari alias visiones; sed quod dixi, videtur verius.

ET NUNC REVERTAR UT PRELIER (ut disputem et rationibus decerterem) ADVERSUS PRINCIPEM PERSARUM. — Sic grammatici suum habent bellum grammaticale, quo non verberibus, sed verbis inter se configunt de vocibus, et ad ravim usque decerant. Sic philosophi sua habent prælia scholastica, dum suam sententiam hic præponunt, et alter oppugnat. Sic, quod plana hunc loco est simile, advocati apud iudicem forensē agunt bellum, dum unus reum capitio ad necem addigere, alter eripere et defendere conatur. Sic Cicero se oratione et verbis prælia assertit, lib. I ad Attic. epist. 41. « Ego, inquit, quādū sensus auctoritas milii defendenda fuit, sic acriter et vehementer prælia sum, ut clamor conursusque maxima cum laude mea fieret. » Licet enim Gabriel, vers. 12, dixerit Deum exaudivisse preces Danielis, eisque annuisse; tamen verbarum, ne angelus Persarum eas contrariis rationibus et precibus, saltem ex parte subverteret. Festinat ergo, ut contra eum discepit, et a Deo auditus utriusque rationibus, definitivam sententiam pro Danieli et Hebreis impetret. Unde Arabicus verbit : *Nunc ego revertar certare (ad certandum cum rege Persidis).*

CUM EGO EGREDERER, APPARUIT PRINCIPES GRAECORUM VENIENTES. — Cassianus, Collat. VIII, cap. xii, putat hosce principes fuisse angelos malos; unde concludit damones non tantum cum angelis bonis, sed et inter se dissidere ac configere : « Legimus, ait, Graecorum quoque principem similliter alium nuncupari, qui utique favens genti sibi subdit tam populo Israel quam nationi Persarum videbat adversus. Ex quo liquido pervidetur, quod discordias gentium, et conflictus, ac simulantes, quas inter se istis instigantibus gerunt, etiam contra se adversae exercant potestes, et illarum vel Victoria gaudent, vel diminutione crucientur : et ob hoc non possunt inter se esse concordes, dum unusquisque pro his quisque prætest, contra alterius gentis præsulem inquietam semper simulatione contendit. Verum iam ostendi omnes hosce principes fuisse angelos bonos, non malos; et certe si mali fuissent, non procurassent commoda genti sue, uti vult Cassianus, sed ejus exterminium agitassent. Flagrant enim damones ingenti odio hominum omnium. Hunc ergo Graecorum angelum suspectum habuit angelus Daniels, timulique ne ipse faveret angelō Persarum contra se et Hebreos, aut ne quasi tertius tragulam aliquam injiceret, qua retardaret, aut diverteret liberationem Hebreorum : ideo enim maturat redditum ad prælium. Id confirmatur ex eo quod mox subiicit : « Nemo est adiutor meus, nisi Michael princeps vester : » ergo angelus Graecorum non erat ei adiutor. Unde et Biblia regia, atque alia sic legunt : *Cum enim egrederer, apparuit principes Graecorum. Ubi tamen dat causam precedentium.* q. d. Illico revertor; ecce enim novum video venire mihi antagonistam, scilicet

principem Graecorum. Unde et Vatablus verit : *Sed princeps Graecia adventus, me egrediente.*

Current angelos Graecorum? Cur princeps Graecorum, id est Macedonum, venerit, quidque erigit aut postulari a Deo, incertum est. Non dubium est cum Graecorum sibi commissorum causam egisse; ut proinde verisimile est eum petuisse ut aliqui Hebrewi in Graeciam mitterentur, aut Graecis in Porside et aula regis existentibus miscerentur, ibique detinuerint, ut Graecos sensim unius Dei cognitione et cultu imbucent; itaque ex parte restituti Gabriei sollicitant ut omnes in Iudeam redirent, ne inter gentes ad idola et gentium vita deflecerent.

Responso priuilegio? Secundo, si licetum putat angelum hunc Graecorum restituisse Angelo Persarum, eorumque tyrannidem et peccata accusasse, ac petuisse ut Porsis imperio dicitur, regnum Alexandri et Macedonum successeret: quod et factum est, ut patet cap. sequenti. Verum hoc factum est post nullu tempora scilicet post ducentos annos: unde non videtur hoc tempore angelus pro eo orasse et sollicitasse. Sed responderi potest angelum ignorasse decretum Dei de tot annis danis regno Persarum; aut, si illud scivit, puluisse illud non esse absolutum, sed conditionatum: nam et angelus Daniels ei, cap. seq. vers. 2, tres tantum reges Persarum numerat, qui in Perside regnatur sint. Forte ergo hic angelus ex hisce aliquis argumentis opinatus est instare finem regno Persarum, petulante illud ad Graecos transi, tempus accelerari, et proinde Hebreos non dimitti, ut Graecia mox regnatur prodesent, ut dixi in responsione prima.

Tertia. S. Gregorius, XVII Moral. cap. vii, putat angelum Graecorum restituisse Hebreis, eo quod Hebrewi contra Graecos aliquid ante commisissent, cosque lessissent. Haec mera est conjectura: nam illi tale indicat Scriptura.

Quarto, Maldonatus censet angelum Graecorum, quecunque ad alios omnes, excepto Michaeli, impedita esse Judiciorum liberatem, eo quod poca etiam nondum essent expiata: maxime vero post angelum Persarum id fecisse angelum Graecorum, eo quod sciret regnum Persarum transferendum ad Graecos, ideoque nollet Judeos inde in patriam redire, ut major esset Graecorum præda, atque hoc de causa eum in auxilium angelii Persarum venisse. Verum quis credit hoc de angelo bono, cuius est tueri fides, nec favere tyrannidi?

Nota : Deus volui hanc angelorum pugnam fieri, ut sciret homines quantum angelorum quisque sue gentis providentiam et curam gerat. Vide hic ergo ut Gabriel et angeli fortiter suos subiuvant, et in præliis doni victoriem. Elesbaan, et Ethiopum, cum Dunaean tyranno Homeriliani pugnatur, cum ejus castra et fame laborarent, et ab hoste valde premerentur, supplicatione facta, et sacra communione percepta, cum lacrymis Domini invocavit auxilium. Ipse autem eos audiuit; et statim vox quedam fuit de celo

audita, que dicebat : Gabriel, Gabriel, Gabriel. Confidentes itaque Ethiopes cum descendissent de navibus, et manus consernissent cum hostibus, eos fuderunt, et omnes interficerunt, etiam regem ipsum catena vincitum. Videlicet Baronium, anno Christi 523, ex Actis Actis Arcti martyris.

Anno Domini 601, qui numeratur quintus regnum. Francorum Theodoreti atque Theodorici fratribus, conflatum est civile bellum inter eos et Clotharium, filium regis Chilperici, heredem vero Guntheramini, magna facta utriusque cede, cessit tandem Victoria Theodoberto atque Theodoricu, fugiente Clothario. In qua pugna, ait Aimoinus, *De Gestis Fratrum*, lib. III, cap. LXXXVII et LXXXVIII, angelus Domini adstante evaginatum visus est tenuisse gladium.

Tradit Luitprandus, lib. II Hist. cap. xiv, Weneciam regnum, occurrisse in finibus Cariensi, qui fines regni hujus vastabat, eique obtulisse singulariter certamen, ut multorum cedibus parceret. Ubi ventum est ad manus, angelus apparuit, qui Weneciam protentes arma ministrabant. Quo viso, Dux perfidit venium, eaque obtenta discessit.

Congense regnum, anno Domini 1484, Luciferum classibus est exploratum. Cumque Christo rex nomen dedisset una cum multis suorum, victoriam mirabiliter de quibusdam rebellibus, vexillo crucis educto in prælium, reportavit. Joannes nomen huius regi fuit. Eo defuncto, filius natu major Alfonso fidelis patria sequebatur, minor erat omnia alienus: quocirea in certamen acquirendi regni venerunt. Innumerari qui nondum Christum colabant, natu minorem sequentur, et maximas copias adversus alterum paucis stipatum militibus conficiebant. Ventum tandem ad pugnam: vix initum prælium, Christi hostes in fugam se protinus, subito pavore corrupti, dederunt. Dux exercitus hostilis captus palam confessus est, se magnam militum copiam in equis insidente, et cricibus insignitam tanquam luce splendentem, ut oculos omnium perstringeret, in prelio conspicuisse, ejus metu perterritum cum suis se fugae commissee. Ita Hieronymus Osorius, lib. III Hist.

Beato Moysi abbatu quodam tempore tam vehementer intulit impugnationem fornicationis demonum, ut quietus in celo sua nequerit diuilius permanere. Contulit se itaque ad S. Abbatem Isidorum, ac violentiam insultus hujus acerrimi magna cum anima mestitudine narravit. Cumque et Scripturis sanctis Abbas Isidorus testimonio preferens eum consolare, eumque ut in suam cellulam revertetur rogaret, isque ut id faceret, non posset induci; tunc illum Abbas Isidorus ad suæ mansiunculae superiora perduxit, eique dixit : « Respic ad Occidentem, et vide. » Vidi autem versus illam mundi plagam immemorabilem deamonum multitudinem vehementer conflare perturbari, et quasi ad prælium prepara-

ratos in conflictum furmatim ruere et pugnare. Dixit ei iterum Abbas Isidorus : « Respic ad Orientem. » Cumque eam in partem attenius oculos coniceret, vidit innumerabilem sanctorum angelorum frequentiam, splendenterque sapientia lumen solis copiam coelestium virtutum. Ait tum ei Abbas Isidorus : « Ecce quos in Occidente vidiisti, illi ipsi sunt, qui etiam Santos Dei impugnant. Quos vero versus Orientem conspexit, hi sunt quos in adjutorium servis suis mittit Dominus exercitum Deus. Cognoscere igitur

quod plures nobiscum sint quam cum illis, sicut dixit Eliesus propheta, ut et S. Joannes ait : Quia maior est, qui in nobis est, quam qui in hoc mundo. » His auditis confortatus in Domino, Abbas Moyzes reversus est ad cellulam suam, gratias agens, et glorificans Domini Iesu Christi potentiam et bonitatem. Ita habet ejus Vita in Vitis Patrum, Plura recente noster d'Avout in Catechisis. cap. De Angelis.

IN SCRIPTURA VERITATIS.—Quoniam hec sit, dixi vers. 20, initio.

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Angelus predicit Danieli bella posteriorum Alexandri Magni, puta Seleucidarum, regum Asia, et Ptolemaiorum regum Egypti; ac tandem, vers. 21, descendit ad Antiochum Epiphanem, in quo Antichristum, ejusque tyrannidem describit.

1. Ego autem ab anno primo Darii Medi stabam ut confortaretur, et roboretur. 2. Et nunc veritatem annuntiabo tibi. Ecce adhuc tres reges stabunt in Perside, et quartus datur opibus nimis super omnes : et cum invaluerit duxi sui, concitat omnes adversum regnum Graecie. 3. Surget vero rex fortis, et dominabitur potestate multa, et faciet quod placuerit ei. 4. Et cum steret, confortetur regnum ejus, et dividetur in quatuor ventos celi : sed non in posteros ejus, neque secundum potentiam illius, qua dominatus est ; lacerabit enim regnum ejus etiam in externis, exceptis his. 5. Et confortabit rex Austri : et de principibus ejus praevalebit super eum, et dominabitur ditione : multa enim dominatio ejus. 6. Et post finem annorum federabuntur : filia regis Austri veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, et non obtinebit fortitudinem brachii, nec stabit semen ejus : et tradetur ipsa, et qui adduxerunt eam, adolescentes ejus, et qui confortabant eam in temporibus. 7. Et stabit de germine radicum ejus plantatio : et veniet cum exercitu, et ingredietur provinciam regis Aquilonis : et abutetur eis, et obtinebit. 8. Insuper et deos eorum, et sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti et auri, captiva ducet in Egyptum : ipse praevalebit adversus regem Aquilonis. 9. Et intrabit in regnum rex Austri, et revertetur ad terram suam. 10. Filius autem ejus provocabunt, et congregabunt multitudinem exercituum plurimorum : et veniet properans, et inundans : et revertetur, et concitat, et congregabit eum robore ejus. 11. Et provocatus rex Austri egredietur, et pugnabit adversus regem Aquilonis, et preparabit multitudinem nimiam, et dabit multitudine in manu ejus. 12. Et capiet multitudinem, et exalabitur cor ejus, et dejecti multa milia, sed non praevalerit. 13. Convertebit enim rex Aquilonis, et preparabit multitudinem mollo majorem quam prius : et in fine temporum annorumque veniet properans cum exercitu magno, et opibus nimis. 14. Et in temporibus illis multi consurgent adversus regem Austri : filii quoque praevaricatorum populi tui extollentur ut implant visionem, et corrident. 15. Et veniet rex Aquilonis, et comportabit aggerem, et capiet urbes munitissimas : et brachia Austri non sustinebunt, et consurgent electi ejus ad resistendum, et non erit fortitudo. 16. Et faciet veniens super eum juxta placitum suum, et non erit qui stet contra faciem ejus : et stabit in terra inclyta, et consumetur in manu ejus. 17. Et ponet faciem suam ut veniat ad tenendum universum regnum ejus, et recta faciet cum eo : et filiam feminarum dabit ei, ut ervertat illud : et non stabit, nec illius erit. 18. Et convertet faciem suam ad insulas, et capiet multas : et cessare faciet principem opprobrii sui, et appro-

brium ejus converterit in eum. 19. Et convertet faciem suam ad imperium terre sua, et impinget, et corruet, et non invenietur. 20. Et stabit in loco ejus vilissimus, et indignus decoro regio : et in paucis diebus concretur, non in furore, nec in prælio. 21. Et stabit in loco ejus despctus, et non tribuet ei honor regius : et veniet clam, et obtinebit regnum in fraudulentia. 22. Et brachia pugnantis expugnabunt a facie ejus, et conterentur : insuper et dux fedoris. 23. Et post amicitias, cum eo faciet dolum : et ascendet, et supererabit in modico populo. 24. Et abundantis et uberes urbes ingredietur : et faciet quæ non fecerunt patres ejus, et patres patrum ejus : rapinas, et prædam, et divitias eorum dissipabit, et contra firmissimas cogitationes inhibet : et hoc usque ad tempus. 25. Et concitat fortitudo ejus, et cor ejus aduersum regem Austri in exercitu magno : et rex Austri provocabitur ad bellum multis auxiliis, et fortibus nimis : et non stabunt, quia inibunt adversus eum consilia. 26. Et comedentes panem cum eo, conferent illum, exerceitusque ejus opprimuntur : et cadent interficiuntur. 27. Dolorum quoque regum cor erit ut maleficiant, et ad mensam unam mendacium loquentur, et non proficiunt : quia adhuc finis in aliud tempus. 28. Et revertetur in terram suam cum opibus multis : et cor ejus adversus testamentum sanctum, et faciet, et revertetur in terram suam. 29. Statuo tempore revertetur, et veniet ad Austrum : et non erit priori simile novissimum. 30. Et venient super eum trieres et Romani : et percutietur, et revertetur, et indignabitur contra testamentum sanctuarium, et faciet : reverteturque, et cogitat adversum eos qui dereliquerunt testamentum sanctuarium. 31. Et brachia ex eo stabunt, et polluent sanctuarium fortitudinis, et auferent juge sacrificium : et dabunt abominationem in desolationem. 32. Et impedit in testamentum simulabunt fraudulerent : populus autem sciens Deum suum, obtinebit, et faciet. 33. Et docti in populo, docebunt plurimos : et ruerint in gladio, et in flamma, et in captivitate, et in rapina dierum. 34. Cumque corruerint, sublevabuntur auxilio parvulo, et applicabuntur eis plurimi fraudulerent. 35. Et de eruditis ruerint, ut conflent, et eligantur, et dealbentur usque ad tempus præfinitum : quia adhuc aliud tempus erit. 36. Et faciet juxta voluntatem suam rex, et elevabitur, et magnificabitur adversus omnem deum : et adversus Deum deorum loquetur magnifica, et dirigetur, donec compleatur ira mundi : perpetrata quippe est definitio. 37. Et Deum patrum suorum non reputabit : et erit in concupiscentia feminarum, nec quemquam deorum curabit : quia adversus universa consurget. 38. Deum autem Macozim in loco suo venerabitur : et Deum, quem ignoraverunt patres ejus, colet auro, et argento, et lapido pretioso, rebusque pretiosis. 39. Et faciet ut muniat Macozim cum Deo alieni, quem cognovit, et multiplicabit gloriam, et dabit eis potestatem in multis, et terram dividet gratuito. 40. Et in tempore præfinito prelibabit adversus eum rex Austri, et quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis, in curribus, et in equibus, et in classe magna, et ingredietur terras, et conteret et pertransiet. 41. Et introibit in terram gloriosam, et multæ corrident : haec autem sole salvabuntur de manu ejus, Edom, et Moab, et principium filiorum Ammon. 42. Et mitiet manum suam in terras : et terra Egypti non effugiet. 43. Et dominabitur thesaurorum auri et argenti, et in omnibus pretiosis Egypti : per Libyam quoque et Ethiopia transibit. 44. Et fama turbabit eum ab Oriente et ab Aquilone : et veniet in multitudine magna ut conterat et interficiat plurimos. 45. Et fit tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum et sanctum : et veniet usque ad summiteatem ejus, et nemo auxiliabit eum.

Vers. 1.

4. EGO AUTEM AB ANNO PRIMO DARII STABAM UT CONFORTARETUR.—Non sunt hec verba Danielis, ut vult S. Hieronymus, sed angelus cum Danieliloquentis : angelus enim orationem cap. præcedet, exceptam hic confundat, ut patet ex ipsa serie con-

textus, maxime ex fine cap. præced. et ex vers. hic aliasque seq. (1). Ita Theodoreus et Hebr.

Actus
de bello

(1) Ea de causa quidam notant distinctionem capitum hoc loco minus continentem esse, quippe divellente, que